

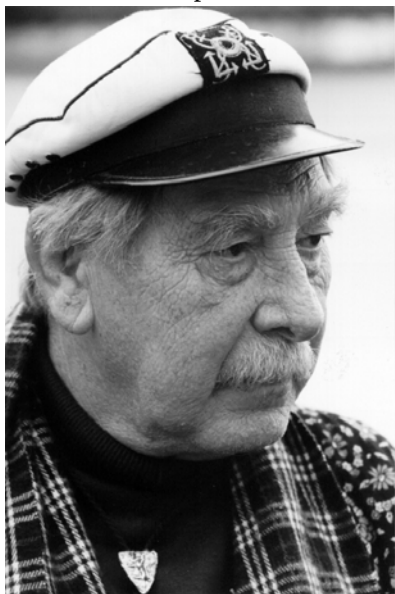
„A Tisza-parton mit keresek?”

Ady Endre izgatott kérdését/felkiáltását valószínűleg minden olyan művész és tudós magáénak érezheti, aki vidéken próbál – olykor méltánytalan helyzetben – jelentőset, a „helyi értékrenden” messze túlbaladót alkotni. A Tisza-parton azonban nemcsak a lelki nyugtalanság, hanem az elszántság verse. Ezért is választottuk a bíres sort sorozatunk címéül, melyben a magyar kultúra és tudományosság Szegedhez is kötődő jeleseit kívánjuk megszólaltatni.

„A régészet logikai játéknak tűnt”

BESZÉLGETÉS TROGMAYER OTTÓ MUZEOLÓGUSSAL

Trogmayer Ottónak, a szegedi Móra Ferenc Múzeum nyugalmazott igazgatójának egész pályafutása szorosan kötődik Szegedhez. A néhány éve Széchenyi-díjjal is kitüntetett kiváló muzeológus, régész ötvenes-hatvanas években végzett őskori ásatásai több történelmi kérdésben új eredményeket hoztak, a hetvenes években pedig pusztaszéri ásatásai jelentettek komoly szakmai sikert. A szegedi régészeti képzésbe is fiatalon bekapcsolódott: előbb óraadóként oktatott, majd a JATE 1989-től önállóvá vált régészeti tanszékének vezetője lett. A legnagyobb munkát mégis talán múzeumszervezőként végezte: 1970 januárjától 1997 októberi nyugállományba vonulásáig igazgatta a szegedi Móra Ferenc Múzeumot, és irányította a Csongrád megyei múzeumi hálózatot. Kitarása és következetessége nagyban hozzájárult, hogy létrejött az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark, sikerült restaurálni és méltóképp kiállítani a Feszty-körképet.

Tavaly nyáron a Magyarországért Alapítvány Magyar Örökség-díját vehette át, néhány hónapja pedig pályafutása elismeréseként a 120 éves Magyar Régészeti és Művészettörténelmi Társulat neki ítélte a magyar régészet atyjáról, Rómer Flórisról elnevezett emlékérmét. Trogmayer Ottóval szegedi múzeumi szobájában beszélgettünk.

– Gyermekkorát az ősi magyar kereskedővárosban, Komáromban töltötte, amelynek csak jobb parti részét ítélte Magyarországnak a trianoni békediktátum. Azokban az években mi befolyásolta pályaválasztását?

– Elsősorban a gimnázium, ahol kitűnőre érettségiztem, és amelynek végig jó tanulója, jó sportolója voltam. Egyikünk sem gondolta – sem édesapám, sem én –, hogy valamikor majd régész lesz belőlem. Apám orvost, mégpedig sebészt szeretett volna belőlem faragni, én pedig színész szerettem volna lenni. Abban bízva mentem az ELTE Bölcsészkarának magyar szakára, hogy

utána majd dramaturg leszek, és átszivárgok valamelyik színházhoz. Alapítója lettem az Egyetemi Színpadnak, ahol több szerepet is játszottam. Egyszer azonban évfolyamtársam, Bárdosi János – aki később etnográfusként a szombathelyi múzeum igazgatója lett – elcsalt László Gyula egyik régészeti előadására. 1951–52-ben már túl nehéz és zavaros dolognak tűnt az irodalom, akkoriban folyt a Déry-féle Felelet-vita, József Attila költészete is nemkívánatos volt. László Gyula professzor viszont legjobb formáját mutatta, bővöletes előadásokat tartott. Akkor még nem tudtam, hogy valaha festőművésznek készült, és tudományos munkássága mellett kiváló grafikus lett. Lenyűgözött, ahogyan egyszerre két kézzel két különböző ábrát rajzolt a táblára. A népvándorlás korának művészetéről beszélt, röpködtek előadásában az ismeretlen kifejezések. Akkor még fogalmam sem volt, mi a különbség a szkíták, a szittyák és az avarok között. Művészetének és tudományának lényege: a halott tárgyakba életet lehel, megmagyarázta funkciójukat, s azt, hogy mi miért van. Számomra akkor László Gyula előadásai alapján egy érdekes logikai játéknak tűnt a régészet: ki kell találni, melyik tárgy miért került a sírba. Kértem a tanulmányi osztálytól az áthelyezésemet a régész szakra, ami akkoriban nagyon nehezen ment. Végül megkaptam az engedélyt, és bár 59 kilóra fogytam – ma 95 vagyok –, a szükséges vizsgákat sikerült időre letennem. A magyar szakot leadtam, általános régész, azon belül ősrégész hallgató lettem, mivel László Gyula világos és vitathatatlanak tűnő előadásai alapján úgy hittem, a népvándorlás korával kapcsolatban már minden kérdés megoldódott.

– *Hogyan került 1956 nyarán a szegedi múzeumhoz?*

– Először Miskolcra irányítottak régész gyakornoknak, majd 1956. július 16-án „ideiglenesen” áthelyeztek a szegedi Móra Ferenc Múzeumba. Feleségemmel – aki könyvtárosi állást kapott – együtt jöttünk Szegedre. A múzeum igazgatója, Bálint Alajos – Lojzi bácsi – rögtön elvitt a tápé-lebői ásatáshoz, ahol még élt a Piros néni, akiről Móra is írt.

– *Az egyetemen László Gyula és Banner János professzoroktól milyen útravalót kapott?*

– Szerencsés helyzetben voltunk, mert összehasonlító néprajztól kezdve fényképezéstechnikáig, klasszika archeológiáig mindent oktattak. Az egyetemen tanultam meg, mi a blende, a mélység-élesség, ami később nagyon hasznos ismeretnek bizonyult, hiszen nem voltak fényképeszek a múzeumban, mindent magunknak kellett megcsinálnunk, és akkoriban nem a mai automata gépek voltak. Szemléletünk nem szűkült be tanulmányaink alapján a tárgyak tipológiai megismerésére, hanem technikai ismeretektől kezdve az afrikai népek vallástörténetéig mindenfélét tanultunk. A professzoraink mindig azt hangsúlyozták, ehhez a pályához a két legfontosabb tulajdonság: a szorgalom és a türelem. 1957 nyarán államvizsgáztam, és segédmuzeológusi kinevezést kaptam Szegeden. Ezután voltak olyan évek, amikor Csongrád és Békés megyében az idős kollégák mellett én voltam az egyetlen mozgásképes régész. Minthogy általános régész voltam, nem válogathattam, hogy avar falut vagy őskori telepet tárokk fel. Télenyáron, esőben, hidegben menni kellett, ha küldtek. Ezekben az években a terepen végzett munkák hozták meg a sikert. Hiába tanulta meg az ember az egyetemen vagy a Nemzeti Múzeumban töltött nyári gyakorlaton, hogy néz ki egy szarmata edény, a tudás igazi próbája a mezőn vagy Józsi bácsi tanyáján volt, amikor kapásból meg kellett határozni egy-egy lelet korát. Ha ott tévedett valaki, akkor lejáratta magát az egész nagytájbán. Az első évek kutatásai alapján 1962 januárjában Summa cum laude minősítéssel védtem meg az „Adatok a magyar Dél-Alföld késő bronzkorához” című böl-

csészdoktori értekezésemet. Azokban az években sok-sok hónapot töltöttünk terepen, mai szemmel nomád körülmények között dolgozva. Nem Land Roverekkel, hanem gyalog, biciklivel jártunk ki. A diploma után 11 évvel, 1968-ban kandidáltam – „A Dél-Alföld korai neolitikumának fő kérdései” címmel védtem meg értekezésemet –, ami a szakmában nagy dolognak számított.

– *Választotta Szegedet, vagy kényszerűségből maradt a városban?*

– Akkoriban egészen más világ volt, másként vetődtek fel ezek a kérdések. Az 1956-os forradalom idején sok régész disszidált. Mi is elindultunk a feleségemmel, ám útközben betértünk a szüleinkhez, akik zokogva hallgatták tervünket, ezért inkább visszajöttünk. Pedig romantikus kalandvágy élt bennünk; a folyóiratokból láttuk, hogy Nyugaton milyen nagy lehetőségek vannak a szakmában. Maradásunkban az is közrejátszott, hogy megszerettük Szegedet. Itt rendkívül jószívűek az emberek. Amikor ide kerültünk a feleségemmel, alig volt pár forintunk, mert nem számítottunk arra, hogy csak az első hónap után kapjuk meg a fizetésünket. Mindenen spórolnunk kellett. Emlékszem, amikor bementem a Kárász-házban működő közértbe, és kértem tíz deka sót, az eladó nagy csodálkozó szemmel nézett rám, majd felhasított egy zacskót, kivett belőle tíz dekányit, s azt mondta, vigyem csak. Meglepődtem, hogy nem kellett fizetnem. Azt hihette, csóró egyetemista vagyok. Ilyesmi Pesten elképzelhetetlen lett volna. Barátságos, patriarchális világ volt akkoriban Szegeden. Egyedül a város lassúsága zavart. „Majd möglássuk” – ezt mondták leggyakrabban.

– *A forradalom után egy zászlót rejtegetett a múzeumban...*

– Dienes István kollégámmal 1956 novemberében nekiláttunk, hogy összegyűjtsük a múzeum számára a forradalom emlékeit. Ismerőseinktől, barátainktól hallottuk, hogy a Kendergyár irodájában őriznek egy forradalmi zászlót, amelyen még az egyik munkás vére is rajta van. Nem lehetett tudni, Schwarcz Lajosé-e – mint ahogyan a legenda tartja –, vagy valamelyik sebesülté. A zászló összegöngyölvé állt az egyik iroda sarkában, s első szóra odaadták. Már itt álltak az orosz tankok a hídfőnél, köztük hoztuk át a Sztálin-képre festett Kossuth-címeres képet a színházból, rengeteg röpcédulát, mindent, amihez hozzá lehetett férni. Elmentünk Gryneusz Tamás orvostanhallgatóhoz – kiváló pszichiáter lett később –, a MEFESZ egyik szegedi vezetőjéhez is, aki a szerb parókián lakott albérletben, hátha akad nála még valami. Tamás lecsavarta a néprádiója hátulját, s kivett belőle egy iratcsomót, amelyben a szegedi MEFESZ működésével kapcsolatos dokumentumok voltak. Nekünk adta. Pár óra múlva mentek érte, szerencsére már nem találtak nála semmit. Ezeket a relikviákat, dokumentumokat bezártuk a múzeum páncélszekrényébe. Nem vertük nagy dobra, hogy ott vannak. Csak hosszú évek múlva, szép lassan váltak leltári tárgyakká. Attól tartottunk, hogy az elhárítás elviszi és megsemmisíti őket, bennünket pedig lecsuknak.

– *A szegedi szakmai sikerek után sohasem akart Budapestre kerülni?*

– A Nemzeti Múzeum a mi szemünkben – mint az Olymposz a görögöknek – egy nagy szent hely volt. Azt hittük, hogy aki oda bekerült, az már eleve borzasztóan nagy tudású szakember lehet. Később jöttem rá, hogy a szék nem biztos, hogy értelmet, emberséget is adott... 1958-tól a hatvanas évek végéig minden hónapban találkozókat tartottunk barátaimmal Budapesten, a Veress Pálné utcai Bajtárs vendéglőben. Kortársaimmal – akik közül sokan neves szakemberek, akadémikusok lettek – megvitattuk a világ dolgait. Ott döbbsentem rá, hogy sok budapesti kollégának szerencsés

esetben is évente legfeljebb egy ásatás adatik meg. Már egy helyszíni szemlétől is boldogok voltak, mert legalább kitehették a lábukat a Nemzeti Múzeumból. Nálunk pedig – miután 1963-ban létrejött a megyei múzeumi szervezet – szinte korlátlan lehetőségek adódtak. 19 kis „grófság” alakult, ahol vidéki pályatársaim szinte mindannyian nagy dolgokat alkothattak. Például a csodálatos somogyvári román kori apátság, a balácai római kori villa vagy a szabolcsi földvár feltárását nem lehetett volna a megyék támogatása nélkül megcsinálni. A Nemzeti Múzeum és a minisztérium nem tudott hozzá pénzt adni. A megyei tanácsok ügyesen „rókáskodtak”: olyan feladatra kértek támogatást, ami nem létezett, s a kapott pénzt másra tudták fordítani. Opusztaszerből semmi sem lett volna a Csongrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága nélkül. Mindezek fényében érthető, hogy irigységünk hamar elpárolgott a fővárosi kollégákkal szemben. Az egyetemekkel szemben is, hiszen azok is a megyei múzeumokhoz jártak tarhálni, azaz ásatási lehetőségekért könyörögni oktatóik számára.

– *A régész munkájában mennyi múlik a szerencsén?*

– Nagyon sok, hiszen angol típusú módszeres feltáró munkára a leletekben roppant gazdag Magyarországon sohasem volt elegendő pénz. Persze a keresésnek van bizonyos logikája is. A feleségem nemrégiben elvesztette a kertben a nyaralónk kulcsát. Hiába kereste, nem találta. Végiggondoltam, mit csinált aznap, kimentem, és végigjártam azt az utat, amit a kertben megtett. Azon a helyen, ahová a gáz dobtá, megtaláltam a kulcsot. Persze szerencse is kell ahhoz, hogy egy nagy kertben megtaláljak egy kulcsot, de talán gögyi is: tudni kell, hol érdemes keresni. Ugyanez vonatkozik a régészeti leletekre is. Vannak, akik egész életükben mint az igavonó barom, módszeresen, szorgalmasan dolgoznak, és alig találnak valamit. Ugyanakkor vannak, akiknek úgy mond szerencséjük van, és minden arannyá válik a kezükben. A régészeknek két típusa van: az egyik csak elméleti szakember, nincs terepgyakorlata; ha feltárna egy temetőt, elás a sírok mellett. A másiknak „jó orra” van hozzá, hogy mindent megtaláljon... Magyarország geopolitikai helyzete miatt mindig útkeresztveződség volt a történelemben, ezért hallatlanul gazdag régészeti leletekben, minden nép itthagya a nyomát. Furcsa dolog: lehet, hogy az a nép, amelyik csak 25 esztendő telt a Kárpát-medencében, több emléket hagyott maga után, mint amelyik 200 évig élt itt. Kelet és nyugat, észak és dél határa valahol itt van Kecskemét, Szeged környékén.

– *Jó barátság fűzte a kiváló szegedi néprajztudóshoz, Bálint Sándorhoz...*

– Amikor Szegedre kerültem, halvány fogalmam nem volt arról, ki az a Bálint Sándor. Amikor bemutattak neki, az volt az első kérdése: „Édös lelköm, mit láttál a Szovjetunióban?” Mondtam neki, én Komarno kivételével sohasem jártam még külföldön. Erre erősködött, hogy megírta az újság. Elővették a Délmagyarország cikkét, amiben valóban az volt olvasható, hogy a szegedi múzeumhoz került egy fiatal régész, aki a Szovjetunióban végzett. Kiderült, hogy az egyik kollégám vicce volt. Bálint Sándor éveken át bejárt hozzánk a múzeumba, sok mindent kérdeztem tőle. Apró javításokat csináltam a lakásában, például megszereltem a villanykapcsolóját. Szelidséget, türelmet és szorgalmat tanulhattam tőle. 1965-ben elmentem a perének egyik tárgyalására, mert kíváncsi voltam, mivel is vádolják. Nem lettem sokkal okosabb. Biztos volt benne, hogy felmentik. Ha nincs mögötte Ortutay Gyula, Erdei Ferenc és még néhányan, akkor bizony kemény börtönövekre ítélték volna. Természetére jellemző, hogy amikor megkérdeztem tőle, ki jelentette föl, ki csinálta a koncepciót, azt válaszolta: „Édös lelköm, nem akarok én senkinek bajt okozni.” A szilencium után – akkor már múze-

umigazgató voltam – én mondtam neki, hogy adjuk ki a Szögedi nemzet című három-ezer oldalas munkáját. Szereztünk rá pénzt, Ortutayval lektoráltattuk, aki akkor már nagyon beteg volt. Amikor megjelent az első kötet, Bálint Sándor könnyezve mondta: „Edös lelköm, ha kész lösz, bürgét vágunk!” Anatómus barátaimmal segítettünk neki kipróbálni, hogy lehet a dudafejhez dudabőrt csinálni. Megnyuvasztottak egy kísérleti kutyát, annak a bőrért használták fel. Ahogy a népi rigmus mondta: „Ottan élnek a nagy kutyák, abból lesznek a jó dudák...” Amikor szegény Sándor bácsi meghalt, engem kértek meg, hogy a város nevében köszönjek el tőle, amihez akkor külön párt-engedélyt kellett kérnem. Az alsóvárosi temetőben búcsúztattuk, Lékai László bíboros, esztergomi érsek és sok püspök jelenlétében. A temetés szinte néma demonstrációvá vált. Tapintható volt a félelem.

– Fiatalon, már 1965-től bekapcsolódott a József Attila Tudományegyetemen folyó régészképzésbe, előbb mint óraadó, majd később mint az önálló régészeti tanszék vezetője. Már az egyetemi évek alatt meg lehet ítélni, hogy melyik hallgatóból lesz jó régész?

– Nehéz megítélni, mert más tulajdonságok jellemzik az ásató, és más az elméleti régészt. Persze az lenne a szerencsés, ha nem válna szét a kettő. Minden régész munkájában nagyon fontos, hogy saját tévedéseit legyen ereje korrigálni. Tempora mutantur et nos mutamur in illis – ez nagyon igaz. Ha valaki egyetemistaként szolgálatkész, udvarias, nem biztos, hogy középkorúként is az marad. Lehet, hogy egy agresszív, kiállhatatlan alak lesz belőle. Ez persze fordítva is igaz. Sok tanítványomból lett kiváló, nagyszerű régész, de olyanok is akadnak, akik nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket.

– A szegedi régészképzés tud konkurálni a budapestivel?

– Amikor a hetvenes évek közepétől volt hallgatóink az ország különböző múzeumaiban dolgozni kezdtek, elhangzott egy országos régészeti bizottsági ülésen, hogy a Szegeden végzett régészek jók, megbízható tudással rendelkeznek, ugyanakkor nem „tudóstojásként” jönnek ki az egyetemről. Nálunk mindig „rideg régésztartás” folyt, mindenki megkapta a lehetőséget arra, hogy a terepmunkából tudományos eredményeket szűrjön le. Mindenkinek kötelező volt terepmunkából csinálni a szakdolgozatát. Megkapták azt az általános elméleti alapképzést, amire egy alföldön dolgozó régésznek szüksége van; ugyanakkor olyan terepgyakorlatot kaptak, amire Budapesten nem volt lehetőség.

– Több mint negyedszázadon át volt a Móra Ferenc Múzeum igazgatója, ásatásokat vezetett, oktatott, tudományos publikációkat készített. Melyik volt ezek közül a legfontosabb?

– A hatvanas évek vége és a hetvenes évek eleje tudományos szempontból nagyon termékeny időszak volt számomra. Amikor múzeumigazgató lettem, egyre nőttek az adminisztratív, menedzseri feladataim, s ezzel párhuzamosan visszaesett a tudományos tevékenységem. A sors is közrejátszott ebben: magánéleti problémák, válás. Következő meghatározó korszakom a pusztaszeri ásatással és az emlékparkkal összefüggő munkák megszervezése volt. Ma már ezeket tanítványaim viszik tovább. Az utóbbi évek újra fellendülést hoztak a tudományos munka szempontjából, a sok tapasztalatot, megfigyelést most tudom összegezni.

– Egyik megálmodójaként mennyire elégedett ma az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark működésével, fejlődésével?

- Az emlékparkot üzemeltető közhasznú társaság megértette, hogy nemcsak a Feszty-körképre kell figyelni, hanem az emlékpark egészére. Ezt jelezte például tavaly nyáron a Hunniális megrendezése, amelynek programjában a tudományos ülészsaktól a lovasbemutatón keresztül a rockoratóriumig sok minden helyet kapott. A Hunniális hagyománnyá válhat, idén is megrendezték. Azt hiszem, kell még néhány év, amíg az emberek megértik, mit jelent az, hogy Ópusztaszer egy nagy nemzeti zarándokhely. Az emlékpark területén folytatódik az ásás, a tervek között szerepel egy kápolna, egy lóváltó fogadó felépítése is. Szeretném, ha létrejöhetne az a kiállítás is, ami a szívem csücske: a Magyar Szellemi Pantheon, amely azoknak a magyar feltalálóknak állít majd emléket, akik a technika területén valamilyen kimagasló dologgal járultak hozzá az emberiség fejlődéséhez. Kandó Kálmán, Irinyi János, Jedlik Ányos, Gábor Dénes, Kármán Tódor olyan dolgokat, eszközöket adtak az emberiségnek, amelyeket a mindennapokban használunk. A rotunda harmadik szintjén 19 jelenetből áll majd ez az állandó kiállítás. Ezek a feltalálók, tudósok megérdemlik, hogy az emléküket megőrizzük. Nemcsak a gyerekek, hanem a felnőttek nagy része sem tudja, hogy a kontaktlencsét, a televíziót, a torpedót, a helikoptert és a golyóstollat is magyar ember találta fel. A kiállítás a beszélőgépet megalkotó Kempelen Farkas jelenetével kezdődne, aki bemutatja a sakkozógépet Mária Teréziának és udvarhölgyének.

- *Néhány évvel ezelőtt többen nemzeti Disneylandként emlegették Ópusztaszert; mára mintha szelídült volna a róla folyó vita...*

- Úgy vélem, a látogatók egyértelműen voksoltak. Az emberek – sokszor hosszú, fáradsztó utazás után – ámulva jönnek ki a Feszty-körkép bemutatóterméből. Örömhír, hogy a park közvetlen környéke is méltó lesz egy nemzeti zarándokhelyhez, mert a Környezetvédelmi Hivatal és az Erdőrendezőség földterületeket vásárolt a környékén, amelyeket erdősíteni kíván. Remélem, tíz év múlva gyönyörű erdőség veszi majd körül az emlékparkot, amely lassan továbbfejlődik, és valóban egy olyan hely lesz, ahová életében egyszer minden magyarnak érdemes ellátogatnia. Nagyon szeretném, ha végre hivatalosan is nemzeti emlékhellyé nyilvánítanák. Megérdemelné! Igaza volt Erdei Ferencnek, aki arra hívta fel a figyelmet: szinte mindenütt veszítettünk, de ez az a hely, ahol kétszer is győztünk. Erre érdemes emlékeznünk!

- *Tapasztalatai szerint külföldön hogyan működnek az ópusztaszerihez hasonló emlékhelyek?*

- Két szélsőséges példa: Waterloo és Borogyino. Mindenki tudja, hogy a waterlooi csatát a szövetségesek nyerték meg, mégis Napóleonnak áll ott a szobra. A csata helyszíne egyszerre emlékhelye a franciáknak, a vallonoknak, a flamandoknak, a poroszoknak – tulajdonképpen egész Nyugat-Európának. A borogyinói csatában Napóleon győzött, utána elfoglalta Moszkvát, mégis a csata helyszíne ma egy nagy diadalmi emlékhely az oroszok számára, ahol az derül ki, hogy a vesztes volt a győztes... Meggyőződése, nekünk nem Muhi, Mohács vagy Szigetvár kell legyen a legfontosabb nemzeti emlékhelyünk, hiszen ezek inkább a nemzeti tragédiák színhelyei. Anonymus idején, 1200-ban úgy tartották, honfoglaló őseink Pusztaszeren ejtették szerét az ország egész dolgának. Amíg ezt nem tudjuk megcáfolni, addig nincs jogunk kételkedni benne. Hiszek abban, hogy a hely szelleme kötelez, és ez érződik Ópusztaszeren.

- *Nem vonja el a látogatókat az emlékpark a megye többi múzeumától?*

– Országosan csökken a múzeumok látogatottsága, s ez 1985 óta folyamatos trend. Egykor évente 20 millió látogatója volt a magyarországi múzeumoknak, ma ennek a látogatószámnak a felét sem érjük el. A benzinárak emelkedése miatt a tömeges családi turizmus gyakorlatilag megszűnt. Egy átlagos magyar család nem engedheti meg magának, hogy havonta egyszer nagyobb autós kirándulást tegyen. Régen a diákok évente kétszer is osztálykirándulásra mentek, ma legfeljebb két évente egyszer kerül rá sor. Interneten is meg lehet persze nézni a debreceni nagytemplomot, de a helyszínen egészen más élményt jelent. Úgy érzem, Ópusztaszer nem vesz el a többi múzeumtól látogatókat. Aki Szegedet jön megnézni, az a Móra Ferenc Múzeumba is betér. Nálunk vannak az ország legkorszerűbb kísérleti kiállításai, a természetrajztól a régészetig mindegyik különleges atmoszférájú. Régészeti kiállításunk nemcsak az országban, hanem jószerevel Európában is egyedülálló: bemutatja az eredeti lelet mellett azt is, milyen volt akkor, amikor készítették. Ugyanis a régészeti kiállítások szomorúsága, hogy a rozsdás szablyából a legtöbb látogató nem nézi ki, hogy az egy csillogó acélfegyver volt. Mi egymás mellett mutatjuk be: ilyen volt – ilyen lett.

– *Milyen állapotban van ma a magyar régészet?*

– A magyar régészet nagy felvirágzása 1963-tól a nyolcvanas évekig tartott; ma erősen stagnál. Nem szeretnék politizálni, de el kell mondanom: súlyos hiba volt az Antall-kormánytól, s személyesen Antall Józseftől, hogy a magyar műkincsállományt két részre osztotta. Az egyik része állami tulajdon, a másik önkormányzati tulajdon lett. Ez szinte azt jelentette, hogy első- és másodosztályú gyűjtemények lettek. Persze megkapják a fejkvótát a közgyűlések, ám messze nem azt az összeget, ami valódi állami támogatást jelentene. Ilyenképpen születnek ugyan monográfiák, vannak ugyan ásatások, de az elmúlt 8–10 évben már nem olyan szintűek, mint korábban. Az egész magyar múzeumügy ha még nem is zuhanórepülésben, de mélyrepülésben, jóval lehetőségei alatt van.

– *Az autópálya-építkezések segíthetik a régészeti feltárómunkát?*

– Hiba csak erre számítani. Ha meggondoljuk, elég kevés megyét érintenek jelenleg ezek a munkálatok. Mi lesz abban a pillanatban, ha az építkezések befejeződnek? Több száz régészt, több száz technikust kell utcára tenni. Maga a törvény rossz! Ami a földből előkerül, az az állam tulajdona. Mit csinál vele? Odaadja a közgyűléseknek, hogy restaurálják, raktározzák. Az ásatásokra sem az állam adja a pénzt. Súlyos félreértések történtek ebben a kérdésben a kilencvenes évek legelején, s a most életbe lépő új törvény sem korrigálja ezeket. Egyetlen előnye – ennek a módosításnak én is élharcosa voltam –, hogy komolyabban, akár 3–5 év börtönnel is szankcionálja az illegális ásatásokat. Ha ez korábban is így lett volna, talán nem lenne most Seuso-ügy. Amióta ellehetetlenítették a korábban jól megszervezett, és financiálisan megfelelően alátámasztott megyei múzeumi szervezeteket, azóta a magyar múzeumügy úgy düledezik, mint egy ház, amelynek kihúzták az alapjait. Ez nem a közgyűlések hibája, hanem a diletáns törvényeké.

– *Ha megfelelő anyagi fedezet lenne rá, milyen régészeti kutatásokat végeztetne el?*

– Nehéz lenne a rengeteg feladat közül választani. A barbarikumi római úthálózat, az átkelőhelyek kutatása roppant fontos lenne. Szívügyem az alföldi halmok megmentése, ugyanis örült agrónómusoknak az a mániájuk, hogy legyalulják. Németországi példára szerettem volna elérni, hogy ezeket a halmokat kivonják a művelés alól és er-

dóítsék. Nem sikerült, mert nem volt hozzá elegendő pénz. A természetvédők partnereink lennének egy ilyen programban, hiszen az erdősített halmok természetes élőhelyet jelenthetnének sokféle védett madár számára.

- Ugyan 1997. október 1-jén nyugállományba vonult, mégsem szakadt el a várostól és a tudományos munkától...

- Szegedi maradtam, de háromlaki életet folytatok: a nyár nagy részét Fonyódon töltöm horgászattal, kertészkedéssel, utazgatással. Ősztől tavaszig Budapesten élek, közben a szegedi egyetemen is oktatok. Mindhárom támaszponton sokat írok. Ha akad olyan ásatás, ahová meghívnak, amennyire egészségem, fizikai és szellemi erőm engedi, boldogan közreműködök.

Hollósi Zolt

Velencei Karnevál

1998 jún. 8.

*Olvasz Szavanyinak is a Tiszatáj-
nak. Példái / kétségeim /*

SCHÉNER MIHÁLY: VELENCEI KARNEVÁL